

UDK 929Miklošič F.:81

Vanda Babič

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

vanda.babic@guest.arnes.si

OD »NEBRUŠENEGA DIAMANTA« DO VELIKEGA UMA 19. STOLETJA

Ob razstavi Franc Miklošič v Ljubljani – SAZU Ljubljana,

23. november–4. december 2015

Franc Miklošič (1813–1891) spada med osrednja imena svetovne slavistike. Razprava je sistematičen prikaz življenja in znanstvenega dela uveljavljenega slavista ter poudarja njegove ogromne zasluge za slavistično znanost. Ob 130. obletnici njegovega častnega članstva v Bolgarski akademiji znanosti so v *Inštitutu za literaturo BAN* (v sodelovanju z *Inštitutom za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU*) pripravili obsežno razstavo o njegovi osebni in raziskovalni poti.

Ključne besede: stara cerkvena slovanščina, primerjalna slovnica slovanskih jezikov, balkanistika, bizantinistika

Франц Миклошич (1813–1891) входит в число ключевых представителей мировой славистики. Статья показывает основные вехи жизненного и научного пути авторитетного слависта и подчёркивает его значительные заслуги перед славистической наукой. По случаю 130-летия почётного членства Миклошича в Болгарской академии наук *Институтом литературы Балканской академии наук - БАН* (в сотрудничестве с *Институтом словенской литературы и литературоведения Словенской академии наук*) была подготовлена обширная выставка, посвященная его жизненному пути и научной карьере.

Ключевые слова: Старославянский язык, сравнительная грамматика славянских языков, балканистика, византология

Razstavo FRANC MIKLOŠIČ (Franz Ritter von Miklosich, 1813–1891) so v počastitev 130. obletnice častnega članstva slovenskega jezikoslovca v Bolgarski akademiji znanosti oblikovali na *Inštitutu za literaturo Bolgarske akademije znanosti (Институт за литература, Българска академия на науките)* in jo hkrati posvetili še trem drugim jubilejem, tesno povezanim z življenjem in znanstvenim delom Franca Miklošiča – 200. obletnici Miklošičevega rojstva (1813), 145. obletnici ustanovitve Bolgarske akademije znanosti – BAN (1869) in 650. obletnici ustanovitve Dunajske univerze (1365). Avtorji razstave dr. Elena Tomova, dr. Ivan Dobrev in dr. Marija Jovčeva so retrospektivo Miklošičeve ustvarjalnosti pripravili v sodelovanju z *Inštitutom za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU* kot rezultat bilateralnega projekta med Bolgarijo in Slovenijo.

Slavnostna postavitve razstave je bila najprej na ogled v Sofiji – v prostorih Bolgarske akademije znanosti – med 14. decembrom 2014 in 14. januarjem 2015, nato so si jo junija lani (natančneje od 24. maja do 24. junija 2015) lahko ogledali prebivalci Plovdiva v knjižnici univerze Paisij Hilendarski, konec leta 2015 pa je pripotovala še v Ljubljano, kjer je bila širšemu občinstvu na voljo od 23. novembra do 4. decembra v Atriju SAZU.

Snovalci so dokumente za razstavo pridobili iz arhivov v Bolgariji, Avstriji, Sloveniji in na Hrvaškem ter tako širši javnosti omogočili celovit vpogled v jezikovno ustvarjalnost in osebno življenjsko pot slovenskega jezikoslovca. Kakor so se sami izrazili, »razstava prikazuje osnove iz življenja in znanstvenega dela uveljavljenega slavista in poudarja njegove zasluge za bolgarsko znanost.«¹ Nekateri dokumenti so bili na razstavi prvič predstavljeni. Mednje spadajo: zapisnik glavne letne skupščine Bolgarskega knjižnega društva² (datiran s 6. avgustom 1884) o izboru Franca Miklošiča za častnega člana iz tujine, Miklošičevo v srbsčini napisano zahvalno pismo Bolgarskemu knjižnemu društvu ob sprejemu v častno članstvo (datirano 19. januarja 1885) in pozdravno pismo Upravnega sveta Bolgarskega knjižnega društva Francu Miklošiču ob njegovem častitljivem sedemdesetem jubileju (napisano 5. novembra 1883).

Razstavo sestavlja skupaj z naslovnim in zaključnim panojem, na katerem so navedene vse ustanove, ki so poleg Inštituta za literaturo Bolgarske akademije znanosti še sodelovale pri postavitvi razstave,³ osemnajst panojev. Z ogledom le-teh se občinstvo počasi in pregledno sprehodi po opomnikih ustvarjalnosti in znanstvenih zanimanj Franca Miklošiča od mladih nog »nebrušenega diamanta«, kot se je o njem izrazil njegov srednješolski učitelj v Mariboru Janez Zupančič, do vsestranskega slavista svetovnega pomena. Že iz samih naslovov vodilnih tem na plakatih z bogatim slikovnim gradivom – *Leksikografski prispevek, Miklošič in cirilmetodievistika, Panonska teorija, Miklošič in Supraseljski zbornik, Miklošič in zgodovina bolgarskega jezika, Balkanistika v Miklošičevem znanstvenem delu, Raziskovalec neslovanskih jezikov, Slavist Miklošič* – se nam predočita njegova velika razgledanost in raziskovalni interes za mnoga jezikoslovna vprašanja. Kot je na otvoritvi razstave v Atriju SAZU dejal vodja bilateralnega projekta BAN in ZRC SAZU dr. Matija Ogrin: »nam je Miklošič še posebej danes, v dobi izoliranega specializma v humanistiki, lahko vzor znanstvene širine in sinteze s svojo široko koncipirano filologijo, ki vključuje poleg jezikoslovja tudi literarno vedo in narodopisje.«

* * *

Pričujoča razprava je z ogledom razstave spodbujeno razmišljanje o vsestranski Miklošičevi osebnosti, njegovi ogromni jezikoslovni in tudi splošni razgledanosti, prodornosti, vsestranski znanstveni bibliografiji in o njegovem širokem, legendarnem

---

¹ »Razstava je zasnovana tako, da poudari Miklošičevo mednarodno, evropsko relevantnost, še zlasti njegov pomen za študije bolgarskega jezika in književnosti. V ospredju ni toliko Miklošičev prispevek k modernemu slovenskemu jeziku in kulturi, pač pa dela, zaradi katerih je Miklošič eden vodilnih slavističnih filologov v celotnem evropskem prostoru« (iz pozdravnega govora dr. Matije Ogrina ob odprtju razstave).

² *Bolgarska akademija znanosti* (BAN) je bila ustanovljena 11. oktobra 1869 z imenom *Bolgarsko knjižno društvo* (*Българско книжовно дружество*), v današnjo *Българска академия на науките* pa se je preimenovala leta 1911.

³ Pri zbiranju gradiva so poleg že omenjenih *Inštituta za literaturo Bolgarske akademije znanosti* in *Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU* sodelovali še: Sklad za znanstvena raziskovanja Ministrstva za izobraževanje in znanost Republike Bolgarije, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, Knjižnica SAZU, Znanstveni arhiv Bolgarske akademije znanosti, NUK Ljubljana, Knjižnica Oddelka za slovenistiko in Oddelka za slavistiko FF ter Inštitut za slavistiko Univerze na Dunaju.

doprinosu k slavistični znanosti.⁴ Miklošiča je za časa njegovega življenja poznal in priznaval ves evropski znanstveni svet, njegovo delo pa uspešno kljubuje času, ohranja svojo duhovno energijo, spoznavno aktualnost in spodbudnost (Orožen 2013: 27; Jakopin 1990–1991: 181). Bil je vodja jezikoslovnega gibanja med zahodnimi in južnimi Slovani; oblikoval je dunajsko slavistiko in šolo naslednikov, med katerimi so bila priznana imena kot Vatroslav Jagić, Mečislav Malecki, Anton Janežič, Ljubomir Miletič in drugi. Utemeljil je primerjalno fonetiko, oblikoslovje, besedotvorje in skladnjo slovanskih jezikov, ogromen pa je bil tudi njegov doprinos k preučevanju stare cerkvene slovanske, ki je rasel tako z različnimi slovarji tega jezika kot z izdajami pomembnejših glagolskih in cirilskih spomenikov. Slovenski znanstvenik je postavil osnove balkanistike in bizantinistike, njegovo znanstveno zanimanje pa je seglo tudi na področje neslovanskih jezikov (grškega, madžarskega, albanskega, romunskega in drugih). Franc Miklošič je bil član mnogih evropskih akademij in znanstvenih društev (v Avstriji, Rusiji, Srbiji, Bolgariji, na Hrvaškem, Slovaškem, Poljskem, v Franciji in drugih državah).

Veliki slovenski jezikoslovec se je rodil 20. novembra 1813 v vasi Radomerščak pri Ljutomeru kot prvi od štirih otrok v prleški vinogradniški družini Jurija Miklošiča in Marije Zobovič. V svojem rojstnem kraju je ostal do leta 1819, ko se je družina preselila v nekaj kilometrov oddaljeni Ljutomer, kjer je imel oče gostilno in trgovino. Fran Ksaver, kakor so ga poimenovali ob rojstvu, se je šolal najprej v Ljutomeru, nato pa še dve leti v Varaždinu in štiri v Mariboru (do leta 1830). Med tem osnovnim in srednješolskim izobraževanjem je dodobra usvojil latinski, starogrški, hrvaški (sploh kajkavsko narečje) in madžarski jezik, poleg seveda nemščine, saj je že v domačem Ljutomeru pouk potekal v tem jeziku (v slovenskem jeziku so imeli le verouk). Zanimanje za slovanske jezike se je pri Miklošiču rodilo že v gimnazijskih letih (Varaždin in Maribor), kjer so kmalu ugotovili njegovo veliko nadarjenost za jezike, in se nadaljevalo pri paralelnem študiju filozofije in prava v Avstriji. Po študiju v Gradcu,⁵ kjer je leta 1838 postal doktor umetnosti in filozofije,⁶ se je za stalno naselil

---

⁴ Franca Miklošiča resda poznamo prvenstveno kot velikega jezikoslovca, ki je v marsičem postavjal temelje slavistični znanosti, vendar pa nam njegova široka poklicna in interesna usmerjenost – bil je doktor filozofije in prava, primerjalni jezikoslovec, slovaropisec, slovničar, knjižničar in cenzor, prvi univerzitetni profesor na novoustanovljeni stolici za slovansko filologijo na dunajski univerzi, dekan in rektor dunajske univerze ter redni član Avstrijske akademije znanosti (kasneje pa tudi drugih akademij po Evropi) in ustanovitelj slavističnega inštituta dunajske univerze (1876) – razodeva njegovo resnično vsestransko in izjemno osebnost (Orel 2004: 42).

⁵ Med študijem je aktivno sodeloval pri ilirskem gibanju (verjetno ga je v družbi prijatelja Stanka Vraza in ostalih graških – štajerskih – študentov prevevalo intenzivno domoljubno čustvo), vendar pa je venomer nihal na križpotju slovenstva in ilirizma. Dvom se je dokončno razblinil ob preselitvi na Dunaj (septembra 1938) in po srečanju s Kopitarjem, ko je iz njegovih del razbral, da odklanja ilirsko miselnost (Pogačnik 1992: 496 in 499). Ob odhodu iz Gradca se je Miklošič torej odrekal tako ilirizmu kot umetniški ustvarjalnosti (glej op. 44), vseeno pa je po mnenju Jožeta Pogačnika (1992: 501) Miklošičev slavistični interes pobudilo prav srečanje z ilirizmom.

⁶ Pri študiju filozofije je bil tako uspešen, da so mu že leta 1837 ponudili nadomeščanje stolice za teoretično in praktično filozofijo. Naslednje leto je postal doktor svobodnih umetnosti in filozofije, vendar se je neuspešno potegoval za profesuro filozofije na univerzah v Innsbrucku in Salzburgu, zato se je odpravil na Dunaj, da bi tam z doktoratom končal tudi študij prava (Omahen 2013).

na Dunaju, kjer je dve leti kasneje doktoriral iz prava,⁷ se zaposlil v Dunajski dvorni knjižnici (1844–1849)⁸ in se leta 1852 poročil s hčerko svojega kolega iz knjižnice, Cäcilio Mihaelo Anno von Eichenfeldt (1831–1867), s katero je imel sinova Franza (1855–1923) in Moritza (1858–1933).

Univerza na Dunaju spada med prve visokošolske zavode v Evropi (ustanovljena je bila 1365. leta), začetki študija slavistike pa segajo v sredino 19. stoletja, ko je Franc Jožef I. 30. aprila 1849 izdal dekret o ustanovitvi Katedre za slovansko jezikoslovje.⁹ Istega dne je Miklošiča, ki je po smrti svojega učitelja in mentorja Jerneja Kopitarja postal glavni cenzor slovanskih, novogrških in romunskih rokopisov,¹⁰ imenoval za izrednega profesorja za področje slovanske filologije in literature. Za rednega profesorja je bil imenovan že naslednje leto.¹¹ Tako so se pričele njegove slavistične

---

⁷ V graškem in dunajskem študijskem obdobju se je Franc Miklošič preživljal s poučevanjem otrok v družinah višjih slojev (v Gradcu je poučeval v hiši grofa Władysława Ostrowskega, kjer se je naučil poljščine, francoščine, ne nazadnje pa tudi dostojnega vedenja in osnov socialne interakcije z višjimi sloji, kar mu je nedvomno koristilo pri nadaljnji karieri; na Dunaju je bil tajnik grofa Abensperg-Trauna in privatni učitelj njegovih otrok; Puconja 2013: 14). Ob odhodu na Dunaj je grof Ostrowski Miklošiču v izraz zahvale celo napisal priporočilno pismo za Jerneja Kopitarja, takratnega drugega kustosa dunajske dvorne knjižnice, kar je kasneje pripeljalo do tesnega sodelovanja obeh jezikoslovcev, čeprav je Kopitar na svojega najboljšega učenca postal pozoren šele, ko si je le-ta v dvorni knjižnici začel izposojati slavistične knjige. Po zaključnem študiju je v letih 1842 in 1843 prosti čas posvetil še učenju angleškega jezika in nove grščine, na potovanju po Italiji pa je poglobil svoje, že precej dobro, znanje italijanskega jezika. Usvajal je tudi osnove sanskrta – staroindijskega knjižnega jezika (Omahen 2013).

⁸ V prošnji za zaposlitev v Dunajski dvorni knjižnici je Miklošič navedel znanje klasičnih jezikov, sanskrta, nove grščine, italijanščine, francoščine, angleščine in slovanščine v vseh njenih »narečjih« (Kolarič 1933–1952: 119). Veliko spoštovanje med jezikoslovci pa naj bi si prislužil s prvimi pomembnejšimi objavami, kar mu je odprlo vrata mnogih institucij na Dunaju. Leta 1844 je izdal recenzijo primerjalne slovnice nemškega jezikoslovca Franza Boppa (*Vergleichende Grammatik des Sanskrit, Zend, Griechischen, Lateinischen, Litauischen, Gotischen und Deutschen*; 1833–1852) z naslovom *Sanskrit und Slavisch*, v kateri je opozoril na napake, ki so se v slovnico prikradle zaradi nepoznavanja slovanskih jezikov, in te ustrezno popravil (avtorju je očital, da ne pozna diferenciacije znotraj slovanskih jezikov, pri čemer je stara cerkvena slovanščina poseben jezik, ostali slovanski jeziki – slovenščina, ruščina, češčina ali poljščina – pa imajo svoj individualni razvoj). Recenzijo je pred smrtjo prebral tudi Miklošičev učitelj Kopitar in se s tem prepričal, da je svoje nasledstvo prepustil pravemu človeku (Sturm-Schnabl 1992: 593–94; Puconja 2013: 16; Jakopin 1990–1991: 182). Naslednje leto je izšla njegova naslednja knjiga *Koreni stare cerkvene slovanščine (Radices linguae slovenicae veteris dialecti*; Omahen 2013). Z omenjenima spisoma je takrat dvaintridesetletni Miklošič zaslovel kot najboljši filolog, ki je z obširnimi znanjem, kritičnostjo, pridnostjo in plodovitostjo zasenčil celo svojega učitelja Kopitarja (Kolarič 1933–1952: 119).

⁹ Pomen otvoritve stolice za slovansko jezikoslovje je še toliko večji, če vemo, da sta bili katedri za romansko in angleško filologijo na dunajski univerzi ustanovljeni šele dobrih deset oziroma dvajset let pozneje (Omahen 2013).

¹⁰ Med drugim je leta 1846 cenzuriral četrto kitico Prešernove *Zdravljice*. Pesnik jo je namreč tega leta želel objaviti v svojih *Poezijah*, pri tem pa je že sam izločil tretjo kitico z začetnim stihom *V sovražnike 'z oblakov*, saj je menil, da bi ta utegnila biti sporna. Ker pa je dunajski cenzor – Franc Miklošič – kot za državo nesprejemljivo (mogoče bi jo bilo razumeti kot panslavistično) označil tudi sedanjo četrto s prvim stihom *Edinost, sreča, sprava*, je v rokopisu kar celo pesem sam Prešeren prečrtal (oz. jo izločil iz izdaje). Pesem je tako izšla šele v revolucionarnem letu 1848 (26. aprila) v Bleiweisovih *Novicah*, ko je bila cenzura začasno odpravljena (Božič 2010; Marolt 2013: 479).

¹¹ Dvakrat je bil izvoljen za dekana Filozofske fakultete, leta 1854 pa za rektorja dunajske univerze (Puconja 2013: 16).

jezikoslovne raziskave, ki so postale osnova dunajske slavistike.¹² S prvimi znanstvenimi deli in kasneje s primerjalno slovnico slovanskih jezikov je Miklošič pridobil avtoriteto svetovnega slovesa na področju slavistike in je bil že leta 1851 izbran za rednega člana Cesarske akademije znanosti na Dunaju.

Omenimo glavne poudarke njegovega vsestranskega dela. Raziskave leksikografskega bogastva slovanskih jezikov so bile stalnica znanstvene dejavnosti Franca Miklošiča in so pomemben doprinos v zgodovini slovanske leksikografije. V njegovih slovarjih je ne glede na obliko slovarja ali področje virov, s posebnim poudarkom na primerjalni metodi, uporabljeno veliko primerjanega gradiva; vse to odraža široko avtorjevo znanje s področja klasičnih in sodobnih indoevropskih jezikov. Njegova glavna dela s tega področja so: že omenjeni *Radices linguae slovenicae veteris dialecti* (1845),¹³ sledili pa so še *Lexicon linguae slovenicae veteris dialecti* (1850),¹⁴ obsežni *Lexicon Palaeoslovenico-graeco-latinum* (Starocerkvenoslovansko-grško-latinski slovar, 1862–1865)¹⁵ in *Etymologisches Wörterbuch der slawischen Sprachen* (Etimološki slovar slovanskih jezikov, 1886).¹⁶

Miklošiča je po študiju filozofije in prava v slavistične kroge dokončno usmeril njegov učitelj Jernej Kopitar. Rezultati skupnih zanimanj za slovanske jezike ali natančneje staro cerkveno slovanščino so se kmalu začeli pojavljati tudi v Miklošičevi bibliografiji. Oba jezikoslovca sta zagovarjala t. i. *panonsko teorijo*¹⁷ o jezikovni

¹² Za potrebe seminarskih vaj je leta 1850 izdal tri knjige: *Lautlehre der altslovenischen Sprache* (Glasoslovje stare cerkvene slovanščine), *Formenlehre der altslovenischen Sprache* (Oblikoslovje stare cerkvene slovanščine) in *Lexicon linguae slovenicae veteris dialecti* (Slovar stare cerkvene slovanščine; Kolarič 1933–1952: 119). Miklošič je staro cerkveno slovanščino poimenoval »Altslovenisch« (jezik kasnejših prepisov pa »slovanske redakcije ... npr. ruska, češka, srbska, bolgarska, hrvaško-čakavska ...«; Orožen 2013: 27) za razliko od »Neuslovenisch« za živi slovenski jezik – ta izraz je izbral zaradi izgovorne podobnosti s starocerkvenoslovanskim poimenovanjem tega jezika *словѣньскъ* (sln. *slovanski*) in ne zato, ker se ne bi zavedal, da starocerkvenoslovanski jezik ni v neposredni zvezi z današnjo slovenščino. Stara cerkvena slovanščina je izumrlj jezik, ki se je ohranil kot cerkveni jezik v slovanskem pravoslavju (Sturm-Schnabl 1992: 597; Šivic-Dular 1992: 354).

¹³ Delo vsebuje približno 1300 korenov iz starocerkvenoslovanskega in srednjebolgarskega jezika, iz staroruskih in srbskih rokopisnih spomenikov ter cerkvenoslovanskih zapisov.

¹⁴ Slovar je Miklošič obogatil s srednjeveškimi slovanskimi viri.

¹⁵ Slovar je še danes pomemben in edinstven leksikografski priročnik s primeri iz srednjeveških južnoslovanskih pisnih spomenikov za vsakega preučevalca stare cerkvene slovanščine. Zaobjema primere iz cerkvenoslovanskih spomenikov, ki so nastali v razdobju sedmih stoletij, od 11. do 17. stoletja. O vrednosti Miklošičevega slovarja priča tudi trditev v predgovoru *Slovnika jazyka staroslověnského*, ki je začel v Pragi in Brnu izhajati slabo stoletje (1958) po izidu Miklošičevega *Lexicon*: »Jediným velkým slovníkem církevněslovanským (nejen staroslověnským) zůstává dosud Miklošičův Lexicon« (Jakopin 1990–1991: 184).

¹⁶ Slovar je označen kot »najzrelejši sad Miklošičeve znanstvene dejavnosti«; o njem je tudi s hvalo skopri ruski etimolog Oleg N. Trubačev zapisal, da se je v njem »izrazil avtorjev etimološki genij« (Jakopin 1990–1991: 185).

¹⁷ V Miklošičevem izrazoslovju *panonska hipoteza* oz. *panonski nazor* (Šivic-Dular 1992: 354). Panonska teorija je pri Slovencih prebudila veliko entuziazma, saj je dvigovala narodno zavest; med drugim se je tudi časovno prekrivala s tisočletnico prihoda sv. Cirila in Metoda na Moravsko (863) in dalje h Kocljju (867). Od avstrijskih oblasti so zahtevali priznanje slovenskega jezika, saj mu je prav stara cerkvena slovanščina pridodajala zgodovinski rodovnik, ki je povečal ugled slovenščine med drugimi slovanskimi jeziki (Orožen 2013: 28 in Herry 1994: 251–53).

osnovi tega jezika, ki naj bi bila blizu jeziku Slovanov, prednikov Slovencev, v Panoniji.¹⁸ Teorijo je Miklošič zagovarjal vse do svoje smrti, čeprav je priznal, da ob vedno večjem zamahu bolgarsko-makedonske teorije v svojem mnenju ostaja vedno bolj osamljen (Šivic-Dular 1992: 350). Dejavnosti prvih slovanskih apostolov Cirila in Metoda se je Miklošič najprej poklonil z Grškim žitjem sv. Klimenta Ohridskega (*Vita s. Clementis episcopi Bulgarorum*, 1847) – prvim virom o življenju znanega učenca sv. Cirila in Metoda, ki ga je napisal ohridski arhiepiskop Teofilakt (11.–12. stoletje),¹⁹ nato pa je leta 1870 izdal še Žitje sv. Cirila Filozofa (*Die Legende vom heiligen Cyrillus*) – v soavtorstvu z Ernestom Domlerjem in Žitje sv. Metoda (*Vita sancti Methodii*).²⁰ Njegovo zanimanje za starocerkvenoslovanske vire je podkrepil vzhodnoslovanski rokopis *Ostromirov evangelij* (1056–1057), ki ga je zaradi arhaičnih jezikovnih značilnosti uvrstil med najpomembnejše cerkvenoslovanske spomenike.²¹ Cirilski *Supraseljski* ali *Retkov zbornik* iz 10.–11. stoletja²² spada med izjemne kanonske spomenike stare cerkvene slovanščine. Miklošiču pripada prva izdaja spomenika, ki je nastala leta 1851 po Kopitarjevem prepisu iz let 1838–1840, še pred tem pa je dele tega spomenika uporabil za izdajo posameznih besedil iz rokopisa – Zlatoustovo homilijo za cvetno nedeljo (*S. Ioannis Chrysostomi homilia in ramos palmarum*, 1845) in Zbornik (treh) žitij svetnikov (*Vitae Sanctorum*, 1847). Leta 1860 je preučevanja *Clozevega glagolita* razširil z izdajo dveh, do takrat neodkritih listov, medtem ko je osrednji del (štirinajst listov, najdenih v knjižnici grofa Cloza) tega dragocenega starocerkvenoslovanskega spomenika leta 1836 izdal že njegov mentor Jernej Kopitar.

Kljub pomembnemu doprinosu k preučevanju stare cerkvene slovanščine je Franc Miklošič že od ustanovitve Katedre za slovansko filologijo na Dunaju pozornost usmerjal tudi v raziskave drugih slovanskih jezikov. Leta 1848 je zmagal na natečaju za pripravo primerjalne slovnice slovanskih jezikov in s posameznimi izdajami le-te začel že štiri leta kasneje. Tako je v dobrih petindvajsetih letih pod njegovim peresom nastalo monumentalno delo primerjalne slavistike, v katerem je sistematično urejeno ogromno gradivo s področja slovanskih jezikov – *Primerjalna slovnica slovanskih*

¹⁸ Kot tehten dokaz proti bolgarsko-makedonski teoriji je Miklošič navajal tudi izgubo sklanjatve (oz. analitično sklanjatve) v bolgarščini in makedonščini (Orožen 2013: 28).

¹⁹ Delo je posvetil spomenu na Kopitarja, s katerim sta postala tesna prijatelja. Kopitarjeva smrt (11. avgusta 1844) je Miklošiča zelo potrla, vendar je delo neumorno nadaljeval v učiteljevem duhu, tako da je Dunaj postal ugledno slavistično središče, kar si je Kopitar vedno želel (Kolarič 1933–1952: 119).

²⁰ Omenimo še izdaje legende o sv. Vavilavu 1858 (*Die Altslovenischen Legenden vom heil. Wenzel*), Nestorjeve Kronike 1860 (*Chronica Nestoris*) in dveh *Hrestomatij* (1854 in 1861; Orožen, 2004: 36).

²¹ V dunajskih *Jahrbücher der Literatur* (zv. 119, 1847, 1–39) je napisal oceno izdaje tega spomenika A. H. Vostokova (Sankt Peterburg, 1843), v kateri je poudarjal (nasprotno prepričanju Vostokova), da so oblike v starocerkvenoslovanskem spomeniku *Glagolita Clozianus* in v besedilih iz *Supraseljskega zbornika* dejansko starejše od oblik v *Ostromirovem evangeliju* (Kolarič 1933–1952: 119).

²² Posamezni deli spomenika se danes hranijo v treh nacionalnih knjižnicah: v Ljubljani (Rokopisna zbirka NUK, 118 listov), v Sankt Peterburgu (Российская национальная библиотека; 16 listov) in v Varšavi (Biblioteka Narodowa; posebna zbirka grofa Zamojskega; 151 listov). Rokopis je bil leta 2007 uvrščen na Unescov seznam Spomin sveta (*Unesco's The Memory of the World list*) kot pomemben spomenik svetovne pisne dediščine.

jezikov v štirih delih (Glasoslovje, Oblikoslovje, Debloslovje in Skladnja),²³ ki je temeljilo na slovnični strukturi stare cerkvene slovanščine.²⁴ To je bila prva tovrstna primerjava slovanskih jezikov, zato si je upravičeno prislužil vzdevek »oče primerjalne slovanske slovnice«²⁵ (Kolarič 1933–1952: 121). Z njo je v drugi polovici 19. stoletja stopil na čelo dunajske in evropske slavistike ter si prislužil prestižno mesto med najbolj spoštovanimi in avtoritativnimi osebnostmi svetovne humanistike.

Vseeno moramo poudariti, da se je Miklošič kljub svoji široki usmerjenosti v slovanske jezike ukvarjal tudi s slovenstvom in slovenskim jezikom. V burnem letu 1848 je nastopil kot predsednik takrat ustanovljenega društva Slovenija in avtor njegovega proglasa o Zedinjeni Sloveniji,²⁶ v katerem so zahtevali združitev vseh Slovencev (slovenskih dežel Notranje Avstrije in Goriške s Trstom; Orožen 2013: 27) v »slovenskem kraljestvu« in jezikovno enakopravnost v šolah in v uradih. Spodnještajerski rojaki so ga v šentlenartskem volilnem okraju v Slovenskih goricah izvolili celo v avstrijski ustavodajni državni zbor na Dunaju in kasneje v Kroměřížu (Kolarič 1933–1952: 119). Miklošičev vpliv na razvoj slovenskega knjižnega jezika in slovenskega šolstva je po besedah Rudolfa Kolariča mnogo večji, kot se navadno misli.²⁷ Ob reformi gimnazij je bil izbran za prenovo učbenikov za pouk slovenščine na gimnazijah (ne nazadnje je leta 1859 postal predsednik znanstvene komisije za strokovne izpite gimnazijskih profesorjev za vso monarhijo; Puconja 2013: 16). V letih 1853–1865 je izdal več *Slovenskih beril za srednje šole* (od 5. do 8. razreda gimnazije), ki vsebujejo tudi nekaj njegovih lastnih sestavkov (tako je npr. v čitanki za peti razred opis njegovega potovanja v Carigrad leta 1851; Kolarič 1933–1952: 121–122). V berilih je zagovarjal rabo čistega slovenskega jezika, v katerega naj bi se vrivalo čim manj narečnih besed (Omahen 2013). Leta 1849 je nekaj mesecev pomagal pri prevajanju državnega zakonika, ki je imel v obdobju ilirizma velik vpliv na slovenski jezik. Miklošič je poslovenil prvi zvezek. Ne nazadnje pa so se po njegovih slovničnih delih zgledovali jezikoslovci Ivan Navratil, Luka Svetec, Matej

²³ *Vergleichende Grammatik der slawischen Sprachen – Lautlehre* (1852; predelana in dopolnjena izdaja 1879), *Vergleichende Grammatik der slawischen Sprachen – Formenlehre* (1856; predelana in dopolnjena izdaja 1876), *Vergleichende Grammatik der slawischen Sprachen – Stammbildungslehre* (1875) in na skoraj devetstotih straneh *Vergleichende Grammatik der slawischen Sprachen – Syntax* (1883 – izšla ob Miklošičevi sedemdesetletnici, vendar napisana med leti 1868–1874; Jakopin 1990–1991: 183).

²⁴ Slovnico živih slovanskih jezikov je vezal na slovnico stare cerkvene slovanščine, pri čemer je slovanske jezike primerjal samo s staro cerkveno slovanščino, ne pa tudi med seboj. »Staroslovensščini« (tj. stari cerkveni slovanščini) je tako sledilo glasoslovje drugih slovanskih jezikov: »novoslovensščine«, bolgarščine, srbsščine, maloruščine (tj. ukrajinsščine), velikoruščine (tj. ruščine), češčine, poljščine ter gornje- in dolnjelužiške srbsščine. Miklošič je bil prvi, ki je govoril o slovanskih jezikih, medtem ko so drugi v njegovem času v njih videli samo narečja in sanjali o skupnem slovanskem knjižnem jeziku (Jakopin 1990–1991: 184).

²⁵ Po svoji znanstveni moči sta se kot najboljši izkazali besedotvorje (dobesedno debloslovje) in skladnja, ki ju kasnejša Vondrákova primerjalna slovanska slovnica iz začetka 20. stoletja (1906–1908) ni presegla (Jakopin 1990–1991: 183).

²⁶ Nemški izvornik je izgubljen (Orožen 2013: 27).

²⁷ In ne obsega le tega, da je v okviru primerjalne slovanske slovnice pod oznako »Neuslovensch« začrtal zgodovinski razvoj slovenskega glasoslovja, oblikoslovja, besedotvorja in skladnje ter v slovarjih s starocerkvenoslovanskim izhodiščem navajal slovensko besedje (Orel 2004: 43–44).

Cigale²⁸ in Fran Levstik, ki so v tistem času usmerjali razvoj slovenskega jezika. S svojimi zvezami (s sinom notranjega ministra Bacha, tudi pravnikom) je Miklošič dosegel tudi uradno, državno priznanje enotnega poimenovanja jezika »slovenisch«. Tako je bila izoblikovana in razglašena zasnova za oblikovanje enotne knjižne norme slovenskega jezika in dosežen pravno-uradovalni status za jezik Slovencev, ki v monarhiji državno-pravno kot narod niso obstajali. V časopisu Slovenija so objavili notico nepodpisanega poročevalca: »Grenka je bila kupica, pa spili smo jo – die slowenische Sprache ist amtlich anerkannt« (slovenski jezik je uradno priznan; Orožen 2013: 27). Slovence naj bi Miklošič tudi javno, leta 1858 v *Slavische Bibliothek II*, pozval, naj »rajši zbirajo narodno blago in se brigajo za tisti jezik, ki nam ga je Bog dal, ne pa da se nevedni lovijo po prazgodovini Slovencev, o kateri ne moremo ničesar vedeti, in da skušajo ustvariti en sam enoten slovanski književni jezik« (Kolarič 1933–1952: 121–22). Miklošič je namreč panslavizem pojmoval kot vzajemno rast vseh slovanskih narodov, ne pa kot njihovo vzajemno zблиževanje ali poenotenje (Puconja 2013: 24).

Franc Miklošič je brez dvoma zaslužen tudi za razvoj balkanistike in začetke medsebojnih povezav med balkanskimi jeziki. V svoje raziskave je vedno vključeval celotno kulturno življenje narodov, pa je tako preučeval zgodovino,²⁹ kulturo, jezik³⁰ in epiko³¹ balkanskih narodov – raziskavam so bila posvečena potovanja do Italije, prek Donave in Črnega morja v Carigrad, v Francijo in Nemčijo, Dalmacijo in Črno goro. V dubrovniških arhivih je preučeval 550 dragocenih diplom od 1189 do 1618, povezanih z zgodovino Srbije, Bosne in Dubrovnika.³² Zanimala ga je tudi slovanska folklor, predvsem v epiki Hrvatov in Srbov, pa je tako pisal razprave o ljudskem slovstvu (o krvnem maščevanju, rusalkah, o hrvaških in srbskih junaških pesmih; ELZ 4: 342). Z jezikoslovnega vidika je preučeval prevode Johanna Wolfganga von Goetheja, Aleksandra Puškina, Walterja Scotta in Adama Mickiewicza srbske ljudske balade Hasanaginice.³³ Z izdajo zgodovinskih in pravnih dokumentov v obdobju 1856–1890 je postavil osnove za bizantologijo kot samostojno znanost. Miklošič je po letu 1849, ko je postal profesor na dunajski univerzi, počasi opustil svojo politično dejavnost, vendar je po mnenju Katje Sturm-Schnabl (1992: 600) »vse njegovo delovanje na polju slovanske filologije, zgodovine in jezikoslovja imelo globoko politično funkcionalnost za vse slovanske narode, predvsem pa seveda za

²⁸ O »navezi« oz. pomembnosti Franca Miklošiča, Mateja Cigaleta in Luke Svetca v revolucionarnem dogajanju po letu 1848, uvajanju slovenščine v javnosti ter oblikovanju enotne različice takratnega kranjskega knjižnega jezika več v: Orožen 2013: 27.

²⁹ Leta 1856 je izdal *Lex Stefani Dušani* (Dušanov zakonik, tj. zakonik srednjeveške fevdalne Srbije iz leta 1349).

³⁰ *Die Nominale Zusammensetzung im Serbischen* (Imenske zloženke v srbskem jeziku, 1863).

³¹ *Die serbische Epik* (Srbska epika, 1863) in *Beiträge zur Kenntniss der Slavischen Volkpoesie. Die Volksepik der Kroaten* (Doprinos k razumevanju slovanskega ljudskega pesništva. Hrvaško ljudsko pesništvo, 1870). Miklošič je za razliko od Vatroslava Jagića jasno razlikoval med tema dvema jezikoma (Puconja 2013: 28).

³² Raziskave je združil v delu *Monumenta Serbica spectantia Historiam Serbiae Bosnae Ragusii* (Srbski spomeniki o zgodovini Srbije, Bosne, Dubrovnika, 1858).

³³ Npr. *Über Goethe's »Klagesang von der Edlen Frauen des Asan Aga«* (O Goethejevi »Žalostni pesmi plemenite Hasanaginice«, 1883).

južne Slované v habsburški monarhiji«. S Primerjalno slovnico slovanskih jezikov je namreč za politično zatirane in nepriznane narode v habsburški monarhiji ustvaril pogoje za enakopravnost njihovih jezikov v okviru evropske družine jezikov (Sturm-Schnabl 1992: 595).³⁴

Posebno mesto v Miklošičevi bibliografiji zasedajo raziskave bolgarskega jezika. Kot prvi je izdal najpomembnejša vira za zgodovino bolgarskega jezika: *Cergedske molitve in Trojansko pričo*. Še posebej prve so dokaz, da so v sredini 13. stoletja v ljudskem govoru že obstajale nekatere najpomembnejše posebnosti novobolgarskega jezika, medtem ko je nastanek Trojanske priče Miklošič postavil v čas bolgarskega cesarja Ivana Aleksandra (14. stoletje), v jeziku spomenika pa najdemo tako posebnosti bolgarskega ljudskega kot primesi nebolgarskega jezika. Omenimo še njegovo študijo *Die Sprache der Bulgaren in Siebenburgen* (Jezik Bolgarov v Transilvaniji, 1856).

Franc Miklošič je poseben izziv videl tudi v neslovanskih jezikih, posebej tistih, ki se stikajo s slovanskimi. Zanimale so gas slovanske prvine v romunskem, albanskem, turškem, romskem, madžarskem in novogrškem jeziku, pa tudi obratno, npr. spremembe turških leksemov v slovanskem jezikovnem okolju in njihov vpliv na besedotvorje in sintakso slovanskih jezikov.³⁵ Podrobno je analiziral slovansko leksiko v madžarskem jeziku in spremembe slovanske leksike (Slovencev v Panoniji, Slovakov, Srbov in Bolgarov) v madžarskem jezikovnem okolju prikazal v delu *Slovanski elementi v madžarskem jeziku*³⁶ s priloženim etimološkim slovarjem (Dunaj, 1872). Miklošičevo delo o slovanskih elementih v romunskem jeziku in o preseljevanju Romunov v Alpe in na Karpate – *Slovanski elementi v romunskem jeziku*³⁷ – je izšlo leta 1861, v njem pa dokazuje, da so Istroromuni prišli z bolgarskih ozemelj in da je tretjina njihove leksike slovanskega izvora. Miklošiča še danes priznavajo za začetnika albanistike.³⁸ Preučeval je glavni albanski narečji – južno toskovsko in severno gegovsko – ter slovanske prvine v albanskem jeziku, svoja dognanja pa objavil v zbirki *Albanske raziskave* (1870–1871).³⁹ Ledino je oral tudi na področju jezika evropskih Romov, saj je bil prvi jezikoslovec, ki se je posvetil temu jeziku. Opisal ga je v dvanajstih študijah – v njih je bilo dovolj prostora tudi za opis tuje leksike v tem jeziku, za oris kulture in

³⁴ Po mnenju Katje Sturm-Schnabl (1992: 594–95) je »individualnost in samostojnost vsakega posameznega jezika imela v tistem obdobju prav v habsburški monarhiji politično razsežnost, kajti v borbi za kulturno in politično samobitnost je igral jezik ključno vlogo; od njegovega vrednotenja s strani oblasti je bil odvisen status celotnega prizadetega naroda.« Pri Miklošiču se je usmeritev v raziskovanje individualnosti posameznih jezikov (v okviru struktur širšega jezikovnega sistema) na podlagi znanstvene analize konkretnega jezikovnega materiala izkazovala že od samega začetka njegovega jezikovnega delovanja.

³⁵ Objavljeno na Dunaju leta 1884 v delu *Turški elementi v jugovzhodnih in vzhodnih evropskih jezikih: grščini, albanščini, romunščini, bolgarščini, srbščini, ukrajinščini, ruščini in poljščini* (*Türkischen elemente in den Südost- und Osteuropäischen Sprache. Griechisch, Albanisch, Rumunisch, Bulgarisch, Serbisch, Kleinrussisch, Grossrussisch, Polnisch*).

³⁶ V izvirniku *Die slavischen Elemente im Magyarischen*.

³⁷ V izvirniku *Die slavischen Elemente im Rumunischen*.

³⁸ Kot zanimivost povejmo, da so ob 100-letnici Miklošičeve smrti, leta 1991, na albanskem Radiu Tirana predvajali polurno oddajo o njegovem delu in življenju (Omahen 2013).

³⁹ V izvirniku: *Albanische Forschungen* (prvi del iz leta 1870 je razprava *Die slavischen elemente in Albanischen* – o besedah slovanskega izvora v albanskem jeziku).

folklore te etnične skupine ter za vzorce romskih narečij na Madžarskem, v Bukovini, Romuniji, Armeniji, Moskvi, Sibiriji in drugod.⁴⁰

Epistolarna dediščina je vedno primarni vir za raziskovanje posameznikovega življenja, znanstvenega dela in same osebnosti.⁴¹ Evropski arhivi hranijo nad tri tisoč pisem in dokumentov, ki jih je Miklošič odposlal ali od drugih prejel v obdobju od 1833 do 1891. Največji del se hrani na Dunaju in v Zagrebu (Arhiv HAZU), nekaj korespondence pa je tudi v Ljubljani, Mariboru (tu hranijo pisma in dokumente, ki so bili predhodno v lasti Miklošičevih naslednikov), v Beogradu, Pragi, Budimpešti, Krakovu, Leipzigu, Münchnu, Moskvi, Sankt Peterburgu, Sofiji in drugod. V pismih Miklošič diskutira z evropskimi znanstveniki o jezikovnih vprašanjih, pa tudi o drugih zadevah.⁴² Ohranjeno je dopisovanje z J. Kopitarjem, V. Jagićem, V. Karadžićem,⁴³ D. Daničičem, F. Levstikom, F. Račkim, S. Novakovičem, S. Verkovičem, I. Črnčičem, S. Vrazom (z njim sta bila sošolca že v srednji šoli, izobraževanje pa sta oba nadaljevala v Gradcu),⁴⁴ I. Bogorovom, I. Milarovom, M. Lulčevom in drugimi.⁴⁵ Med pismi so tudi voščila in vabila iz založb in društev s prošnjami, da bi postal njihov član. Franc Miklošič je bil ne nazadnje v svojem času najbolj vpliven Slovenec in njegovo ime se je za vekomaj zapisalo med priznane slovenske znanstvenike, pesnike, pisatelje in kulturnike.⁴⁶ Leta 1863 je bil za svoj doprinos k jezikoslovni znanosti odlikovan z Leopoldovim viteškim križem, leta 1864 pa so mu podelili avstrijski plemiški in

⁴⁰ Vsemu temu je bila namenjena zbirka *Über die Mundarten und die Wanderungen der Zigeuner Europa's* (O narečjih in migraciji evropskih Romov, 1872–1881), ki je v dvanajstih delih izšla v okviru zbornika Cesarske akademije znanosti (*Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*; Omahen 2013).

⁴¹ Zato je bila na razstavi v Atriju SAZU predstavljena tudi obširna Miklošičeva korespondenca, tako osebna kot profesionalna.

⁴² Iz korespondence z njegovima nekdanjima študentoma Franjem Račkim in Đurom Daničičem je npr. razvidno, kako je bil Miklošič vključen v ustanavljanje univerze in akademije v Zagrebu – čim se je kaj zalomilo, so namreč prosili Miklošiča, naj intervenira pri oblasteh na Dunaju. Njegovi študentje, ki so postali učitelji na Reki, v Zadru, Kotorju, Sinju, Dubrovniku, Zagrebu, Varaždinu, Novem Sadu, Mariboru, Ljubljani, Gorici itn., so v pismih svojega učitelja bodisi zaprosili za pomoč, ga informirali o svojem znanstvenem delu ali pa so mu posredovali jezikovne informacije (Sturm-Schnabl 1992: 600).

⁴³ Prav prijateljstvo z Vukom Karadžićem je v Miklošiču prebudilo zanimanje za ljudske pesmi, predvsem srbske in hrvaške (Kolarič 1933–1952: 121).

⁴⁴ S Stankom Vrazom sta ostala prijatelja celo življenje. Vraz je Miklošiča že od samega začetka navduševal za slovenski jezik. V romantični navdušenosti sta celo hotela izdajati almanah *Metuljček* kot protitež *Kranjski Čbelici*, vendar do uresničitve tega načrta nikoli ni prišlo. Takrat naj bi se mladi Miklošič tudi sam literarno udeleževal in prevajal iz drugih jezikov (Kolarič 1933–1952: 118). Poleg Vraza je imel Miklošič v Gradcu še enega navdušenega prijatelja jezikoslovca – Antona Murka, ki je takrat (1830–1832) sestavljal slovensko slovnico in nemško-slovenski/slovensko-nemški slovar (Jakopin 1990–1991: 182).

⁴⁵ Omenimo vsaj še črnogorskega pesnika in vladiko Petra Petroviča Njegoša. Z Miklošičem sta prijateljela že na Dunaju v krogu slovenskih, hrvaških in srbskih intelektualcev. Ob Medakoviču in Karadžiču je Miklošič pomembno sodeloval pri ustvarjanju Njegoševega *Gorskega venca*, npr. pri oblikovanju njegove idejne vsebine in formalne strukture. V zbirki pred izdajo so vidne Miklošičeve zamenjave verzov pa tudi manjši posegi v samo besedilo. Pripombe cenzorja (Miklošiča) so bistveno spremenile tudi Njegošovo posvetilo – v izdaji je tako namesto posvetila Karadordu stalo štirikrat po šest praznih vrstic (Osolnik 1992: 516–17; Puconja 2013: 25).

⁴⁶ Po mnenju Mirana Puconje (2013: 28) je Miklošičevo delo za slovanske narode epohalno. Na evropskem filološkem nebu je v 19. stoletju sijalo četvervezdje Josef Dobrovský, Pavol Josef Šafárik, Franc Miklošič in Vatroslav Jagić. Pri tem pa Miklošičeva zvezda še danes najmočnejše sveti.

viteški naziv.⁴⁷ Velike zasluge za slovanske narode na splošno, njihovo kulturo, jezik in za Slovenijo so mu prinesle častno članstvo na univerzah in znanstvenih društvih po Evropi, postal je tudi častni meščan Ljubljane in Ljutomera. Od leta 1851 je bil član Avstrijske akademije znanosti, kasneje pa so ga v svoje vrste sprejele tudi druge, sanktpeterburška Императорская Академия художеств (1856), Matica Slovaška (1864), Jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti (JAZU, sedaj HAZU) v Zagrebu in Poljska akademija znanosti v Krakovu. Bil je dopisni član francoske *Académie des Inscriptions et Belles-Lettres* in član gosposke zbornice državnega parlamenta na Dunaju.⁴⁸ Za ogromne zasluge za slovanstvo je bil odlikovan s srbskim odlikovanjem Sveti Sava prve stopnje ter z ruskim Stanislavovim odlikovanjem in plaketo. Med najpomembnejšimi priznanji sta tudi zlata medalja z njegovo podobo in plaketa, ki so jo podpisali evropski državniki in največji znanstveniki tistega časa.

»Nihče [...] ne pozna, ne obvlada vsebinsko-problemsko tako bogatega jezikoslovnega opusa, kot nam ga je ustvaril in zapustil Miklošič [...] In tako vsi, z lupo v roki, ponovno odkrivamo njegova dognanja, jih dopolnjujemo naši vedi in znanju ustrežno« (Orožen 2013: 27). Miklošičevih samostojnih knjig je skupno štiriintrideset (v štiriinštiridesetih večinoma obsežnih zvezkih), medtem ko je vseh monografij in spisov skupaj sto osem. Preučeval je vse panoge slovanske filologije: slovnico, slovaropisje, zgodovino, narodopisje, izdajanje besedil, kulturo, ljudsko ustvarjanje itn. Začetnik je bil tudi na področju pravne in krščanske terminologije.⁴⁹ Njegova dela se odlikujejo po sistematičnosti, metodičnosti in natančnosti. Vedno se je izražal jasno in kratko (Kolarič 1933–1952: 120; Jakopin 1990–1991: 183). Po mnenju Martine Orožen (2013: 27) je v njegovih delih zaznati pravniško podstavo mišljenja, ki se nujno osredinja na spoznavanje dejstev in ugotavljanje resnice, saj je vsak strokovni problem zastavil jasno, ga definiral in sistematično podkrepil z ustreznimi jezikovnimi dokazi. Veličina Miklošičeve osebnosti se ne nazadnje kaže tudi v delih številnih njegovih učencev, ki so se v Avstroogrski monarhiji uveljavili na področju jezikoslovja, folkloristike, literarne zgodovine, politike in kulture; mednje sodijo zagotovo Vatroslav Jagić, Vatroslav Oblak, Václav Vondrák, Aleksander Brückner, Đuro Daničić, Franjo Rački, Tomo Maretić, Matija Valjavec, Maks Pleteršnik, Anton Janežič, Karel Štrekelj, Gregor Krek, Matija Murko, Fran Levec, Franc Kos, Ivan Koštial in drugi (Orožen 2004: 39).

Franca Miklošiča so spoštovali in slavili že za življenja. Evropska kulturna javnost je leta 1883 praznično zaznamovala njegovo 70-letnico. Spoštovanje so izkazale vse slovanske univerze in znanstvene organizacije, poleg njih pa še Romunska akademija znanosti, Filološko društvo iz Budimpešte, Vilenska arhivska komisija in drugi. Avstrijska akademija znanosti in Univerza na Dunaju sta organizirali praznovanje, na katerem je bil navzoč cvet evropske humanistike.

⁴⁷ Kljub temu se je tudi kasneje vedno podpisoval s preprostim »Miklosich« (Kolarič 1933–1952: 120).

⁴⁸ Članstvo v gosposki zbornici je bilo visoko prestižno. Člani so bili vsi polnoletni principi cesarske hiše, polnoletni poglavarji plemiških rodbin, ki jim je cesar podelil dedno članstvo, nadškofje, škofje s knežjim dostojanstvom ter od cesarja imenovane osebe iz znanstvenega in umetniškega življenja, posebno zaslužne za državo (Puconja 2013: 27).

⁴⁹ O tem več v prispevkih Janeza Kranjca (1992) in Martine Orožen (1991).

Leto 2013 (ob 200-letnici njegovega rojstva) je bilo t. i. Miklošičevo leto. Spominu na velikega jezikoslovca in njegovo ogromno delo se je z znanstvenimi simpoziji, razstavami in kulturnimi dogodki poklonila vsa Evropa. Jubilej je bil slavnostno obeležen na Dunaju, na Hrvaškem in po celi Sloveniji – v rojstnem Radomerščaku, Ljutomeru, Lendavi, Vipavi, Novi Gorici in v Ljubljani. V Ljutomeru je 18.–19. novembra 2013 potekal mednarodni znanstveni simpozij, ki je večstransko osvetlil Miklošičevo delo. V čast velikemu znanstveniku je ljutomerska občina pripravila tudi celoletni kulturni spremljevalni program. »To je nebrušeni diamant,« je za Miklošiča dejal njegov srednješolski profesor. »Ni se zmotil. Miklošič pa se je ob delu za BESEDO, ki jo je tako spoštljivo raziskoval, obrusil do te mere, da je v mednarodni znanosti 19. stoletja zablestel in vse do sodobnosti ni izgubil svojega sijaja. Diamant je pač diamant.« (Orožen 2013: 28)

VIRI IN LITERATURA⁵⁰

- Dragan BOŽIČ, 2010: Katero kitico č' mo kot himno zapet'. *Delo* 3. november.
- ELZ 4: *Enciklopedija Leksikografskog zavoda* 4. Zagreb, 1968. 342–43.
- Peter HERRITY, 1994: Slovenski jezikoslovci in stara cerkvena slovanščina. *Slavistična revija* 42/2–3 = *Ramovšev zbornik* (Obdobja, 12). 249–55.
- Franc JAKOPIN, 1980: Kopitarjevo izročilo v Miklošičevem delu. *Zbornik predavanj*. Ur. J. Toporišič. Ljubljana: FF. 17–22.
- Franc JAKOPIN, 1990–1991: Miklošičev pomen v zgodovini slavistike: Ob stoletnici njegove smrti. *Jezik in slovstvo* 36/7–8. 181–86.
- Franc JAKOPIN, 1991: Miklošičeva dediščina v slavistiki. *Delo* 33/67. 13–14.
- Rudolf KOLARIČ, 1933–1952: Miklošič (Miklosich) Franc. *Slovenski biografski leksikon*. 118–22. Na spletu.
- Janez KRANJC, 1992: Prispevek Frana Miklošiča k oblikovanju slovenske pravne terminologije v prvem letniku dvojezičnega izhajanja Državnega zakonika in vladnega lista Avstrijskega cesarstva. *Miklošičev zbornik*. Ur. J. Toporišič, T. Logar, F. Jakopin. Ljubljana: FF (Obdobja, 13). 117–34.
- Janez MAROLT, 2013: Miklošič – cenzor knjige Poezije doktorja Franceta Prešerna (1847). *Miklošičeva monografija – Ob dvestoletnici rojstva Franca Miklošiča*. Ur. M. Jesenšek. Ljutomer. 479.
- Miklošičev zbornik: Ob mednarodnem simpoziju v Ljubljani od 26. do 28. junija 1991*. Ur. J. Toporišič, T. Logar, F. Jakopin. Ljubljana: FF, 1992 (Obdobja, 13).
- Miklošičeva monografija – Ob dvestoletnici rojstva Franca Miklošiča*. Ur. M. Jesenšek. Ljutomer, 2013.

---

⁵⁰ Pri pisanju prispevka je bilo uporabljeno še gradivo z razstave v Atriju SAZU, pozdravni govor Matije Ogrina in otvoritveni nagovor Elene Tomove ob odprtju razstave Franc Miklošič v Atriju SAZU 23. novembra 2015.

- Gerhard NEWEKLOWSKY, 2014: Franz Ritter von Miklosich (1813–1891): Zu seinem 200. Geburtstag. *Wiener slavistisches Jahrbuch, neue Folge*. Zv. 2. 1–30.
- , 2015: *Franz Miklosich (1813–1891): Begründer der österreichischen Slavistik*. Dunaj: Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- Rok OMAHEN, 2013: *Ob 200-letnici rojstva Franca Miklošiča*. MMC RTV SLO 20. november.
- Irena OREL, 2004: Franc Miklošič – raziskovalec slovenske jezikovne preteklosti. *Besedoslovje v delih Frana Miklošiča*. Ur. Z. Zorko, M. Koletnik. Maribor: Slavistično društvo (Zora, 31). 41–64.
- Martina OROŽEN, 1991: Fran Miklošič — raziskovalec slovanske obredne terminologije. *Miklošičev zbornik*, ur. V. Vrbnjak (Maribor: KF in SDS). 137–163.
- Martina OROŽEN, 2004: Miklošičevo jezikoslovje kot znanstveni in kulturološki dosežek. *Besedoslovje v delih Frana Miklošiča*. Ur. Z. Zorko, M. Koletnik. Maribor: Slavistično društvo (Zora, 31). 26–40.
- Martina OROŽEN, 2013: Veleum 19. stoletja: 200-letnica rojstva Frana Miklošiča. *Pogledi* 4/23–24. 27–28.
- Vladimir OSOLNIK, 1992: Fran Miklošič in Petar II. Petrović Njegoš. *Miklošičev zbornik*. Ur. J. Toporišič, T. Logar, F. Jakopin. Ljubljana: FF (Obdobja, 13). 511–19.
- Jože POGAČNIK, 1992: Miklošič in ilirizem. *Miklošičev zbornik*. Ur. J. Toporišič, T. Logar, F. Jakopin. Ljubljana: FF (Obdobja, 13). 487–502.
- Miran PUCONJA, 2013: Franc Miklošič – človek in znanstvenik. *Miklošičeva monografija – Ob dvestoletnici rojstva Franca Miklošiča*. Ur. M. Jesenšek. Ljutomer. 13–31.
- Katja STURM-SCHNABL, 1992: Fran Miklošič in južni Slovani. *Miklošičev zbornik*. Ur. J. Toporišič, T. Logar, F. Jakopin. Ljubljana: FF (Obdobja, 13). 591–603.
- Alenka ŠIVIC-DULAR, 1992: Pojem *panonskoslovenski* pri Miklošiču. *Miklošičev zbornik*. Ur. J. Toporišič, T. Logar, F. Jakopin. Ljubljana: FF (Obdobja, 13). 349–57.

РЕЗЮМЕ

Франц Миклошич входит в число ключевых представителей мировой славистики. Его объемные и монументальные труды включают обширный материал из различных областей славянской филологии: грамматики, составления словарей, истории, этнографии, публикации текстов памятников, культуры и фольклорного творчества. Исследования Миклошича дали научную основу балканистики и византологии, его научные интересы включают также область неславянских языков (греческого, венгерского, албанского, румынского и иных языков). Миклошич также открыл для науки язык европейских цыган, поскольку был первым лингвистом, который занялся исследованием этого языка.

Выставка Франц Миклошич (Franz Ritter von Miklosich, 1813–1891), посвящённая 130-летию почётного членства словенского лингвиста в Болгарской академии наук, подготовлена *Институтом литературы Болгарской академии наук (Институт за литература, Българска академия на науките)*, одновременно посвящается ещё трём юбилеям, тесно связанным с жизнью и научным путём Франца Миклошича – 200-летию со дня рождения Миклошича (1813), 145-летию Болгарской академии наук – БАН (1869) и 650-летию Венского университета (1365). Авторы выставки др. Елена Томова, др. Иван Добрев и др. Мария Йовчева подготовили ретроспективу научного наследия Миклошича в сотрудничестве с *Институтом словенской литературы и литературоведения Словенской академии наук* в рамках билатерального проекта между Болгарией и Словенией.